

УДК: 378.14

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

кандидат педагогічних наук, доцент, Семененко І. Є.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Україна, Харків

Розкрито сутність понять «професійна підготовка» та «професійна мовна підготовка». З'ясовано складники професійно-комунікативної компетенції іноземців-медиків. Охарактеризовано сутність та зміст професійної мовної підготовки іноземних студентів-медиків у вищих навчальних закладах України. Висвітлено особливості відбору навчального матеріалу під час мовної підготовки іноземців у медичних ВНЗ. Обґрунтовано необхідність навчання жанрам професійного спілкування майбутніх медичних спеціалістів у зв'язку з ситуаціями професійної сфери. Підкреслено важливість жанру тематичної бесіди під час навчання професійного мовлення. Виокремлено організаційні форми оволодіння жанрами професійного мовлення.

Ключові слова: мовна підготовка, іноземні студенти-медики, професійно-комунікативна компетенція студента-медика.

Кандидат педагогических наук, доцент, Семененко И.Е. Сущность и содержание профессиональной языковой подготовки иностранных студентов-медиков в высших учебных заведениях Украины/ Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Украина, Харьков

Раскрыта сущность понятий «профессиональная подготовка» и «профессиональная языковая подготовка».

Выяснены составляющие профессионально-коммуникативной компетенции иностранцев-медиков. Охарактеризованы сущность и содержание языковой подготовки иностранных студентов-медиков в высших учебных заведениях Украины. Освещены особенности отбора учебного материала в процессе языковой подготовки иностранцев в медицинских вузах. Обоснована необходимость обучения жанрам профессионального общения будущих медицинских специалистов в связи с ситуациями профессиональной сферы. Подчеркнута важность жанра тематической беседы в процессе обучения профессиональной речи. Выделены организационные формы овладения жанрами профессиональной речи.

Ключевые слова: языковая подготовка, иностранные студенты-медики, профессионально-коммуникативная компетенция студента-медика.

PhD of Pedagogical Sciences, associate professor Semenenko I. E. The essence and content of the professional language training of foreign medical students in higher educational institutions of Ukraine / Kharkiv National University of Automobile and Highways, Ukraine, Kharkiv

The essence of the concepts "professional training" and "professional language training" is revealed. The components of the professionally communicative competence of foreign medical professionals is clarified. The essence and content of language training of foreign medical students in higher educational institutions of Ukraine is characterized. The peculiarities of the selection of educational material in the process of language training of foreigners in medical universities are highlighted. The necessity of training the genres of professional communication of future medical specialists in connection with the situations of the professional sphere is grounded. The importance of the thematic conversation genre in

the process of teaching professional speech is underlined. Organizational forms of mastering the genres of professional speech are singled out.

Key words: language training, foreign medical students, professional-communicative competence of a medical student.

Вступ. Мовна підготовка іноземних студентів у вищих навчальних закладах (далі: ВНЗ) України – багатоаспектний та складний за структурою комплекс організаційно-педагогічних та методичних заходів, метою якого є формування у майбутніх іноземних спеціалістів низки вмінь та навичок, необхідних для здійснення професійного спілкування у майбутній професійній діяльності. Саме тому актуальним є визначення сутності та оптимального змісту мовної підготовки в контексті професійно спрямованого навчання.

Проблемам підготовки іноземців у ВНЗ України присвячені роботи багатьох дослідників, зокрема С. Амеліної, А. Зернецької, Г. Іванишин, С. Ніколаєвої, О. Рощупкіної та ін., де науковці висвітлюють окремі аспекти, проте питання, пов'язані з відбором змісту та організації навчального матеріалу під час професійної мовної підготовки іноземців у ВНЗ медичного профілю досі є недостатньо розкритими.

Отже, **метою** статті є визначення та обґрунтування сутності та змісту професійної мовної підготовки іноземних студентів-медиків у вищих навчальних закладах України

Виклад основного матеріалу: Основною метою навчання іноземної мови у сучасних вищих навчальних закладах України та світу є розвиток здібності студентів спілкуватися цією мовою, формування навичок та вмінь іншомовного спілкування на високому рівні. На думку дослідників [1, 4, 5], реалізація цієї мети пов'язана з формуванням у іноземних студентів, перш за все, таких

комунікативних вмінь: розуміти та породжувати іншомовне висловлювання згідно з певною ситуацією, мовленнєвим завданням та комунікативним наміром; здійснювати власну мовленнєву та не мовленнєву поведінку, враховуючи правила спілкування та національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається; користуватися раціональними прийомами оволодіння іноземною мовою [4, с. 18]. Здатність здійснювати іноземне спілкування також формує у студентів певні якості, які сприяють процесу оволодіння мовою як засобу міжкультурної комунікації. Це визначає розвиток у студента: інтересу та позитивного ставлення до мови, що вивчається, до культури народу, який говорить цією мовою; розуміння себе як особистості, яка належить певній мовній та культурній спільноті; загальнолюдської свідомості; розуміння важливості вивчення іноземної мови; потреби у саморозвитку [3]. Саме тому одним з пріоритетних напрямів фахової підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах України, у тому числі й медичних є професійна мовна підготовка, яка передбачає формування комунікативних вмінь та навичок, необхідних для спілкування у майбутній професійній діяльності.

Професійна підготовка у енциклопедії професійної освіти визначена як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення відповідних знань і умінь» [8, с. 390]. Професійна мовна підготовка – це «комплекс узгоджених між собою, планомірних і послідовних заходів навчального та тренувального характеру, спрямованих на вивчення мови в обсязі, необхідному для подальшої професійної діяльності» [6]. Саме тому на заняттях з мови особливе місце займають форми навчання, які забезпечують активну участь кожного

студента, стимулюють мовне спілкування, сприяють формуванню інтересу і прагнення вивчати мову. Для студентів-іноземців мовна підготовка є дуже важливою не тільки для подальшої професійної діяльності, а також для найскорішої адаптації та інтеграції в освітнє середовище. Від рівня оволодіння мовою країни, де навчається майбутній фахівець-іноземець, залежить якість сформованості його професійної компетентності, що характеризує у свою чергу рівень якості навчального процесу, що надається вищим навчальним закладом, його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг як у самій державі, так і за її межами [5].

Серед основних завдань мовної підготовки є посилення практичного спрямування підготовки студентів-іноземців, вироблення у них навичок та умінь використовувати набуті знання на практиці і, як наслідок, досягнення високого рівня володіння мовою, формування професійно-комунікативної компетенції. Слід зазначити, що поняття «компетентності» є «ширшим, ніж знання чи вміння, і передбачає здатність фахівця використовувати в конкретній ситуації набуті знання, вміння, навчальний та життєвий досвід, володіння ним методами пошуку необхідної інформації, вмінням її аналізувати, бачити проблеми й шляхи їхнього розв'язання, самоефективність, а також розуміння необхідності навчатися протягом усього життя» [2]. Особливо це стосується професійної підготовки майбутніх спеціалістів-медиків, оскільки від компетентності та кваліфікації лікаря залежить процес лікування, а іноді і життя пацієнта.

Дослідник Ю. Юсеф зазначає, що професійно-комунікативна компетенція майбутніх іноземних спеціалістів-медиків базується на засвоєнні ними правил та норм усного та письмового мовлення, їхнього застосуванні у різних життєво-професійних ситуаціях. На думку науковця, до основних складників комунікативної компетенції

іноземців-медиків належать [7]: мовна компетенція (знання мови; володіння мовними вміннями й навичками); мовленнєва компетенція (уміння використовувати мовні засоби); предметна компетенція (вміння відтворювати у свідомості картину світу – предмети, явища й взаємозв'язок між ними на основі активного володіння загальною лексиною); прагматична компетенція (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою до свідомого вибору необхідних форм, типів мовлення, враховуючи ознаки функціонально-стильових різновидів мовлення) [7].

Формуванню названих складників комунікативної компетенції покликаний сприяти зміст навчання мови. Відбір змісту навчання мови повинен здійснюватися відповідно до інтересів іноземних студентів, з урахуванням їхніх реальних комунікативних потреб. Необхідно, щоб зміст навчання відповідав певним вимогам, серед яких: інформативність, автентичність, комунікативна спрямованість, професійна значущість. Отже, зміст навчання мови під час професійної підготовки іноземних студентів-медиків повинен містити: мовний матеріал (лексико-граматичні конструкції та кліше, характерні медичній сфері); ситуації та теми спілкування («Первинний огляд пацієнта», «Діагностування», «З'ясування паспортних даних», «Заповнення історії хвороби» тощо); мовленнєвий матеріал (навички та вміння, що свідчать про рівень практичного володіння мовою як засобом професійного спілкування).

Окремої уваги під час конкретизації змісту навчання мови у медичному ВНЗ потребує відбір мовного та мовленнєвого матеріалу згідно з жанрами спілкування медиків, оскільки кожен жанр професійного мовлення медиків має мету та реалізується в конкретній комунікативно-прагматичній ситуації з орієнтацією на співрозмовника. Слід також зазначити, що кожний окремо взятий жанр

співвідноситься з певною мовленнєвою ситуацією та залежить від неї, тому лікар під час проведення діагностичних, лікувальних чи профілактичних заходів (надання невідкладної допомоги, обслідування, консультація тощо) не може в спілкуванні з пацієнтом відхилятися від узгодженого сценарію для існуючої ситуації [1]. Мовлення спеціалістів-медиків у цьому випадку має містити чіткі, логічні та запрограмовані висловлення, обумовленні мовленнєвою ситуацією. Спеціаліст-медик (а особливо іноземний) повинен вміти пояснити нову інформацію, надати рекомендації пацієнту під час лікування, заспокоїти та підтримати його.

Для цього потрібні відповідна мовна та мовленнєва підготовка іноземних студентів, тому на практичних заняттях з мови викладач повинен знайомити їх з мовленнєвими жанрами, які є найбільш актуальними («Розпитування пацієнта», «Тематична бесіда з пацієнтом», «Консультація» тощо) та готувати студентів до виконання певних комунікативних ролей («лікар – хворий», «лікар – лікар», «лікар – родичі хворого»). Найважливішим для іноземних студентів-медиків є спілкування «лікар – хворий».

Відповідно до жанрів професійного мовлення медиків відбувається пошук організаційних форм оволодіння ними. Серед найефективніших – розв'язання комунікативних завдань, виконання вправ та завдань, складених на автентичних матеріалах, рольові ігри (моделювання ситуацій професійного спілкування), дискусії тощо.

Особливу увагу на заняттях з мови необхідно приділяти жанру тематичної бесіди, навчання якого є обов'язковим у процесі формування вмінь та навичок професійного мовлення майбутніх медичних спеціалістів, іноземних зокрема. Знання специфіки ведення тематичної бесіди дозволяє іноземним студентам-медикам брати участь в реальних ситуаціях професійного спілкування, що виникають

під час проходження клінічної практики у лікарнях. А саме: вести розпитування хворого, ставити питання, розуміти відповіді пацієнта; вести бесіду з лікарем-куратором про стан хворого, діагностику, схему запланованого лікування.

Висновки: Таким чином, особливості процесу мовної підготовки іноземних студентів-медиків у ВНЗ України обумовлені комунікативними потребами професійної діяльності. А зміст підготовки повинен бути спрямований на забезпечення ефективного навчання та розвитку студентів з урахуванням специфіки медичної сфери.

Література:

1. Колесова Н. Н. Обучение иностранных студентов медицинского вуза жанрово-стилевым особенностям профессиональной речи / Н. Н. Колесова // Вестник гуманитарного факультета ИГХТУ. – 2014. – №6. – С. 140–142
2. Литвинова О. В., Резунова О. С. Компетентісний підхід до формування культури професійного спілкування в аграрних ВНЗ / О. В. Литвинова, О. С. Резунова // Науковий огляд. – 2005. – №13. – С. 82–90.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под. ред. Е. С. Полат. – М.: Академия, 2001. – 272 с.
4. Прокофьева В. Л. Наглядность как средство создания коммуникативной мотивации при обучении усному иноязычному общению / В. Л. Прокофьева // Иностранные языки в школе. – 1990. – № 5. – С. 41–45
5. Северина Н., Левицька Л. Особливості мовної підготовки студентів-іноземців медичного профілю / Н. Северина, Л. Левицька // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2016. – №1. – С. 75–83.

6. Шевчук Г. Й. Інноваційні технології у вищій навчальній школі // Педагогіка і психологія професійної освіти / Г. Й. Шевчук. – 2011. – №3. – С. 36–46
7. Юсеф Ю. В. Теоретичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів / Ю. В. Юсеф // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 3. – С. 187–194.
8. Энциклопедия профессионального образования / под ред. С. Я. Батышева. – М.: АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.

References:

1. Lytvynova O. V., Rezunova O. S. Kompetentisnyj pidkhyd do formuvannja kuljтуры profesijnogho spilkuvannja v aghrarnykh VNZ / O. V. Lytvynova, O. S. Rezunova // Naukovyj oghljad. – 2005. – №13. – S. 82–90.
2. Kolesova N. N. Obuchenye ynostrannikh studentov medycynskogho vuza zhanrovo-stylevim osobennostjam professyonalnoj rechy / N. N. Kolesova // Vestnyk ghumanytarnogho fakuljteta YGhKhTU. – 2014. – №6. – S. 140–142
3. Novije pedaghoghyeskye y ynformacyonnije tekhnologhy v systeme obrazovanyja / pod. red. E. S. Polat. – M. : Akademyja, 2001. – 272 s.
4. Prokofj'eva V. L. Naghljadnostj kak sredstvo sozdanyja kommunykativnoj motyvacyy pry obuchenyy usnomu ynojazichnomu obshhenyju / V. L. Prokofj'eva // Ynostrannie jazyky v shkole. – 1990. – №5. – S. 41–45
5. Severyna N., Levycjka L. Osoblyvosti movnoji pidghotovky studentiv-inozemciv medychnogho profilju / N. Severyna, L. Levycjka // Teorija i praktyka upravlinnja socialjnymy systemamy. – 2016. – №1. – S. 75–83.
6. Shevchuk Gh.J. Innovacijni tekhnologhiji u vyshhij navchalnij shkoli // Pedagoghika i psykhologhija profesijnoji osvity / Gh. J. Shevchuk – 2011. – №3. – S. 36–46

7. Jusef Ju.V. *Teoretychni zasady formuvannja komunikativnoji kompetentnosti majbutnikh likariv* / Ju. V. Jusef // *Pedaghoghichnyj proces: teorija i praktyka*. – 2013. – Vyp. 3. – S. 187–194.
8. *Encyklopedyja professyonaljnogho obrazovanyja* / pod red. S. Batysheva. – M. : APO, 1999. – T. 2. – 440 s.